

The background is a vibrant, abstract composition. It features a dark blue base with a fine white dot pattern. Overlaid on this are several large, organic shapes in bright colors: a teal shape with white wavy lines, a yellow shape with white wavy lines, a pink shape with white dashed lines, and a yellow shape with white plus signs. Small white and yellow wavy lines are scattered throughout the design.

Taalgerichte vakdidactiek Begrijpend lezen

Mike Tuithof
Ronald Veenstra

Wat gaan we doen

- Begrijpend lezen als onderdeel van taalgerichte vakdidactiek

Welke problemen zijn er rond begrijpend lezen.

- Leesplezier en leesmotivatie is onder de nieuwste generatie leerlingen sterk afgenomen: Lange teksten worden niet meer gelezen
- Leesbegrip is oppervlakkig geworden. Reproductie na een gelezen tekst is mogelijk, maar hogere “Bloom”-vaardigheden lijken slechter te lukken.
- Niet alleen lange teksten zijn een probleem maar ook het vinden van correlatie tussen meerdere kleinere teksten.
- Lezen en redeneren vanuit de context blijft een belangrijke vaardigheid voor het geschiedenis onderwijs en de andere zaakvakken
- De oorzaken van de afname van leesvaardigheid zijn complex en niet alleen oplosbaar door de individuele docent.

Uitgangspunten Taalgericht Vakonderwijs

Taaldoelen in combinatie met vakdoelen

Context aanbieden (ook koppelen aan voorkennis)

Interactie organiseren om op allerlei manieren te communiceren

Eigen ervaringen

- In tweetallen gaan we in de werkvorm DDU de volgende drie vragen beantwoorden (10 min)
- Hoe lezen leerlingen bij jou in de geschiedenisles en waar loop je tegenaan?
- Wat doe je al om meer tekstbegrip te stimuleren, en hoe stimuleer je in het algemeen lezen in de les?
- Hoe stimuleert jouw eigen lesmethode qua tekstvorm het begrijpend lezen van de leerlingen?

Informatieve teksten in geschiedenismethodes

Vroeger:

Lange teksten met hoge informatiedichtheid.

Hoger taalniveau en complexere grammatica

Nu:

Steeds meer beeld en minder tekst.

Toch minder context.

Minder samenhang

Begripsprocessen

Oppervlakkig lezen

- Begrip dicht bij de tekst
- Voor de hand liggende verbanden
- Goed voor reproductie

Diep Lezen

- Interpretatie en integratie van de tekst met ideeën en informatie
- Thematische en abstracte verbanden tussen tekstdelen te leggen.
- Productie

- Lezen als een historicus

Lezen als een historicus

Stanford University (VS) SHEG, Radboud: Bo van Leeuwen

2 mogelijkheden. Culturele revolutie of sociale kwestie

Bekijk de bronnen en bijbehorende vragen:

Wordt er een verschil gemaakt tussen oppervlakkig lezen en diep lezen?

Hoe stimuleren de vragen de leerling tot dieper tekstbegrip?

Zou jij zoiets kunnen gebruiken in je les?

Diep lezen in de les

- Wat is een Rijke tekst?
- Welke vragen stel je
- Welke schrijfoopdracht geef je
- Hoe bouw je de les op?

Checklijst Rijke tekst

Het selecteren van een kwalitatief goede tekst. Checklist	
Hoe weet je of je een kwalitatief goede tekst in handen hebt? Voldoet de tekst aan de meeste van de hieronder genoemde criteria, dan heb je een kwalitatief goede tekst te pakken. Je hoeft niet alle kenmerken af te kunnen vinken met "ja".	
Inhoud van de tekst	
	Ja/nee
Bevat de tekst inhoud die gaat over een betekenisvol thema die bijdraagt aan het vergroten van algemene kennis van de wereld?	
De tekst moet boeiend zijn, maar moet ook relevante informatie bevatten die nuttig is voor de leerlingen binnen en buiten de klas.	
Past de inhoud van de tekst bij de leerlijn en het ontwikkelingsniveau van de leerlingen?	
De tekst moet passen bij het ontwikkelingsniveau van de groep, de leerlijnen en de leerdoelen, maar moet qua inhoud wel uitdagend zijn.	
Helpt de inhoud van de tekst de leerlingen om hun ervaringen te relateren aan die van anderen, inclusief anderen buiten de eigen klas.	
De tekst heeft betrekking op de beleevingswereld van de leerlingen. De inhoud van de tekst helpt de leerlingen om hun eigen ervaringen en situatie te relateren aan anderen en hun wereld te verbreden.	
Leent de tekst zich ertoe om tot verkenning en verdieping te komen door de inhoud toe te passen door middel van talige en vakspecifieke vaardigheden zoals bijvoorbeeld schrijven, toepassen, uitleggen en redeneren.	
Bevat de tekst geen misconcepten?	
Bevat de tekst foutieve informatie? Hoe betrouwbaar is de tekst?	
Complexiteit van de tekst	
Bevat de tekst diverse complexe tekstuele relaties?	
Complexe tekstuele relaties bevatten verbindingswoorden zoals: waarin, echter, omdat, daarna, kortom, tenzij, zoals en daarnaast.	
Is er sprake van een duidelijke en aantrekkelijke structuur?	
Een duidelijke en aantrekkelijke structuur wekt interesse en neemt de lezer mee aan de hand om de tekst goed te begrijpen (inleiding, kopjes, alinea's, ...)	
Is er in de tekst balans tussen dagelijkse taal en formele taal?	
Bevat de tekst een gevarieerde woordenschat met vakspecifieke woorden?	
Vertoont de tekst interne samenhang, zoals vraag-antwoord, chronologie, voorbeelden, vergelijkingen, middel-doelrelaties, voorwaardelijke structuur.	
Onderstreunen de illustraties de tekst?	
Zijn er bijvoorbeeld kaarten, tijdlijnen of schema's opgenomen en zijn de afbeeldingen representatief en authentiek?	

Welke vragen stel je

VERVOORVOORVOORVOOR			OPVOOR VOORVOOR		
INLEIDEN	DOELSTELLEN	TOEWIJZEN	ANALYSEEREN	DEKLAREREN	CRITERIEN
<p>INLEIDEN is de eerste fase in een onderzoek. Het is de fase waarin de onderzoeker de onderzoeksvraag stelt.</p>	<p>DOELSTELLEN is de fase waarin de onderzoeker de doelen van het onderzoek vaststelt.</p>	<p>TOEWIJZEN is de fase waarin de onderzoeker de taken en verantwoordelijkheden aan de onderzoekers toewijst.</p>	<p>ANALYSEEREN is de fase waarin de onderzoeker de verzamelde gegevens analyseert.</p>	<p>DEKLAREREN is de fase waarin de onderzoeker de resultaten van het onderzoek verklaart.</p>	<p>CRITERIEN is de fase waarin de onderzoeker de criteria vaststelt die gebruikt worden om de kwaliteit van het onderzoek te beoordelen.</p>
WETFEITWOORDEN	WETTELINGWOORDEN	WETTELINGWOORDEN	WETFEITWOORDEN	WETTELINGWOORDEN	WETFEITWOORDEN
<p>Wetfeiten zijn feiten die uit een wet voortvloeien. Ze worden gebruikt om de juistheid van een wet te bevestigen.</p>	<p>Wetellingen zijn feiten die uit een wet voortvloeien. Ze worden gebruikt om de juistheid van een wet te bevestigen.</p>	<p>Wetellingen zijn feiten die uit een wet voortvloeien. Ze worden gebruikt om de juistheid van een wet te bevestigen.</p>	<p>Wetfeiten zijn feiten die uit een wet voortvloeien. Ze worden gebruikt om de juistheid van een wet te bevestigen.</p>	<p>Wetellingen zijn feiten die uit een wet voortvloeien. Ze worden gebruikt om de juistheid van een wet te bevestigen.</p>	<p>Wetfeiten zijn feiten die uit een wet voortvloeien. Ze worden gebruikt om de juistheid van een wet te bevestigen.</p>
VOOR	VOOR	VOOR	VOOR	VOOR	VOOR
<p>voor is een voorzetsel dat wordt gebruikt om de volgorde van dingen aan te geven.</p>	<p>voor is een voorzetsel dat wordt gebruikt om de volgorde van dingen aan te geven.</p>	<p>voor is een voorzetsel dat wordt gebruikt om de volgorde van dingen aan te geven.</p>	<p>voor is een voorzetsel dat wordt gebruikt om de volgorde van dingen aan te geven.</p>	<p>voor is een voorzetsel dat wordt gebruikt om de volgorde van dingen aan te geven.</p>	<p>voor is een voorzetsel dat wordt gebruikt om de volgorde van dingen aan te geven.</p>
VRAAGEN	VRAAGEN	VRAAGEN	VRAAGEN	VRAAGEN	VRAAGEN
<p>Vragen zijn vragen die worden gesteld om informatie te verkrijgen.</p>	<p>Vragen zijn vragen die worden gesteld om informatie te verkrijgen.</p>	<p>Vragen zijn vragen die worden gesteld om informatie te verkrijgen.</p>	<p>Vragen zijn vragen die worden gesteld om informatie te verkrijgen.</p>	<p>Vragen zijn vragen die worden gesteld om informatie te verkrijgen.</p>	<p>Vragen zijn vragen die worden gesteld om informatie te verkrijgen.</p>

- Ga nu terug naar je lesmethode
- Kies een paragraaf
- Beoordeel de tekst in jouw methode aan de hand van de checklist
- Beoordeel de vragen in je methode aan de hand van het schema van Bloom
- Kan de leerling deze tekst automatisch verwerken of moet de docent een hulpmiddel zoals een steiger aanbieden.

- Schrijfoopdrachten stimuleren begrijpend lezen

Opbouw van de les

Fasen	Inhoud
Oriëntatie	In deze fase wek je interesse en wordt de voorkennis van de leerlingen opgehaald.
Introductie	De lkr vertelt het leesdoel (waarom lezen we deze tekst? De inhoud) De lkr vertelt het lesdoel (wat leren jullie over lezen?)
Instructie	Achtergrondkennis (inhoud, woordenschat) wordt eventueel aangebracht. De lkr leest de tekst voor en modelt (denkt hardop). De lln lezen mee. <ul style="list-style-type: none">- De tekst wordt in z'n geheel of gedeeltelijk door de lkr voorgelezen.- De leerkracht besteedt tijdens het voorlezen aandacht aan het leesdoel en lesdoel.- De leerkracht stelt vragen en beantwoordt deze zelf. NB: <ul style="list-style-type: none">- De tekst wordt nooit hardop klassikaal door de leerlingen voorgelezen.- De leerlingen lezen een tekst en maken een opdracht pas als zij dat na inoefening zelfstandig kunnen.
Begeleide Inoefening	De leerlingen voeren onder begeleiding van de leerkracht een opdracht uit (die gerelateerd is aan het lees- en lesdoel). De leerkracht stuurt, ondersteunt en controleert. Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none">- Tekstaanpak: de leerlingen formuleren per alinea de hoofdgedachten- Inhoud: mindmap maken, vendiagram invullen, plaatjes in de juiste volgorde leggen (combineer, lezen, praten en schrijven)- Argumenteren: de leerlingen nemen een standpunt in.
Zelfstandige verwerking	De zelfstandige verwerking hoeft niet altijd in dezelfde les plaats te vinden. De leerlingen voeren dat wat ze geoefend hebben zelfstandig uit. In deze fase krijgt de zorgleerlingen extra ondersteuning.
Afsluiting	De leerkracht herhaalt de doelen van de les, vraagt naar het denkproces van de leerlingen en de resultaten. Geeft feedback en formuleert de volgende stap.

Effectiever lezen

- Activeren van voorkennis
 - Scaffolden van kennis dat nodig is om de tekst te begrijpen
- Selecteren van input
 - Rijke teksten / gebruik van tekststructuur bij methodeteksten.
- Creëren van taalrijke output
 - Gebruik van genres

- schrijfgenres

Welke schrijfoopdracht stimuleert diep lezen

TABEL 7.2 | SCHRUIFACTIVITEITEN NA HET LEZEN VAN EEN TEKST EN BIJBEHORENDE EFFECTGROOTTES

(GRAHAM & HEBERT, 2011, P.727)*.

Activiteit	Omschrijving	Effectgrootte op tekstbegrip
Vragen stellen en beantwoorden	Korte antwoorden schrijven op vragen voor, tijdens en na het lezen of zelf schriftelijk vragen formuleren bij een tekst.	0,28
Aantekeningen maken	Notities maken tijdens of na het lezen, ongestructureerd of georganiseerd, volgens bijvoorbeeld een tekstschema of <i>graphic organizer</i> .	0,45
Samenvatten en synthesetaken	Informatie uit een tekst kort weergeven (in een hoofdgedachte of complete samenvatting), eventueel met behulp van een format of specifieke regels.	0,54
Doorschrijven over het tekst-thema (uitgebreid schrijven)	Een wat langere tekst schrijven (langer dan antwoorden op vragen of korte samenvattingen), met daarin een persoonlijke reactie op of uitleg, analyse, interpretatie of toepassing van het gelezen materiaal.	0,68

* Interpretatie van effectgroottes: 0,20 = klein effect; 0,50 = middelgroot effect; 0,80 = groot effect.

Bespreek in tweetallen. (DDU)

- Kies een verhaal
- Hoe bevorderen de schrijfters de leesbaarheid van de tekst?
- Hoe contextualiseren de schrijfters het verhaal. (gebruik checklist)
- Bevorderen de verhalen leesplezier en leesmotivatie?
- Welke schrijfoopdracht zou hierbij kunnen geven?

Evaluatie

Wat deed je al?

Wat neem je
mee van deze
workshop?

Wat is je
voornemen

Verwijzingen + literatuur

- Digital Inquiry Group: <https://inquirygroup.org/history-lessons> (kun je een gratis account aanmaken)
- Begrijpen lezen: wat is dat? (publicatie Slo, 2018)
<https://slo.nl/publish/pages/9031/begrijpend-lezen-wat-is-dat.pdf>
- ‘Hé juf, ik snap deze tekst helemaal!’ Wim van Beek & Marian Blankman (2023) - over het *drietrapsmodel*
- Aandacht voor taal tijdens geschiedenisles, Johan van Driel (promovendus UvA): <https://www.vgnkleio.nl/wp-content/uploads/2023/06/Artikel-Met-lees-en-schrijfinstructie-beter-redeneren.pdf>
- Radboud Nascholing over Lezen als een historicus (Bo van Leeuwen)

Bedankt voor je deelname!

- Houd onze “socials” in de gaten voor ons nieuwe aanbod:
 - LinkedIn: Geschiedenis en Didactiek
 - Instagram: histoplatform
 - Website: Geschiedenis en Didactiek,
<https://geschiedenisendidactiek.wp.hum.uu.nl/>
- 24 januari 2025
 - Taalgericht geschiedenisonderwijs: bovenbouw
 - Generatieve AI in de klas (o.a. ChatGPT)
 - Aanmelden kan binnenkort, via onze website!